

Juni 2021

Aktstycket

Medlemsblad från ArkivCentrum Örebro län

ÖRNSRÖ

Mot ljusare tider!

Förra årets pandemi har fortsatt även detta år med åtföljande restriktioner och rekommendationer. På grund av detta har ArkivCentrum fortsatt med att bara ta emot förbokade besök. Men det har trots allt fungerat bra och både forskare och medlemmar som levererat nya arkiv har hittat fram till våra nya lokaler på Nastagatan i södra Örebro.

Vaccinationerna har nu kommit i gång och i skrivande stund har över hälften av länets vuxna fått en första dos vaccin. Så man får hoppas att vi nu går mot ljusare tider även när det gäller pandemin.

Vår nya expeditiionsdisk står uppmonterad och till hösten hoppas vi alltså kunna öppna våra dörrar med mer normala öppettider. Vi hoppas också kunna ta emot studiebesök från alla medlemsorganisationer så att vi kan visa upp våra nya lokaler. Och förhoppningsvis ska vi i år även kunna anordna

ett fysiskt Arkivens dag i början av november. Det kan kanske till och med bli några offentliga föreläsningar i vår nya och fina föreläsningssal.

Omslagsbilden som tagit sig igenom Örnsro IP:s klassiska plank är hämtad från Erik Lindéns bild- och klippsamling och den visar återinvigningen av Örnsro idrottspark den soliga söndagen den 24 juli 1932. Det är AGF:s gymnaster som ses paradera framför den då nyuppförda och imponerande läktaren. Denna fina läktare brann dock ned fredagen den 13 maj 1988. Planket runt idrottsparken har dock fått stå kvar fram tills i år då även det snart kommer att få skatta åt förgängelsen. Den klassiska entréportalen monterades ned redan i november förra året men Örebro kommun har lovat att den så småningom ska komma till användning på annan plats. Nu i sommar börjar det sedan flera år planerade arbetet med att bygga den nya »Trästadén Örnsro« där ett antal bostadsrättslägenheter redan nu är möjliga att boka.

Örnsro IP var Örebros första idrottspark som invigdes redan 1903. Idrottsplatsen har sedan

under drygt hundra år använts flitigt av örebroarna, både för fotboll och för friidrott. Många är de örebroare som har minnen från spännande matcher eller löpträningar runt planen.

Men området Örnsro har en ännu äldre och spännande historia med kopplingar till stadens vid sekelskiftet mycket aktiva nykterhetsrörelse. Denna mångskiftande historia berättas här i en längre artikel där vi har fått stor nytta av våra föreningsarkiv.

Vi uppmärksammar också att det i år är hundra år sedan Nora fick sin allra första Pressbyråskiosk vid järnvägsstationen. Många har säkert minnen från alla dessa kiosker som under drygt hundra år funnits vid de svenska järnvägsstationerna.

Under det senaste året har ArkivCentrums ordförande Torgny Larsson lite då och då suttit i vår forskarsal och läst handlingar i olika arkiv från föreningar där han själv har varit aktiv under årens lopp. Här får han nu reflektera över vad han har funnit och samtidigt också avsluta detta sommarnummer av Aktstycket.

Håkan Henriksson

ArkivCentrum
Örebro län

Nastagatan 11
702 27 ÖREBRO
Tfn 019-611 29 00
E-post: info@arkivcentrum.se
www.arkivcentrum.se

Aktstycket

Redaktör: Håkan Henriksson

ISSN 2001-2551

Tryckeri:
Lenanders Grafiska

Foto: Idrottsföreningen Kamraternas arkiv, ArkivCentrum Örebro län

Den allra första läktaren på Örnsro idrottspark strax efter uppförandet 1911.

Från åkermark till trästad

– en historia om Örnsros förvandlingar

Foto: Anna-Karin Nilson

Örnsro idrottsplats i nedgången skick sommaren 2019.

»Välkommen till Örnsro Trästad. Här växer två innovativa kvarter fram i centrala Örebro« hälsar webbsidan som ska sälja de planerade lägenheterna i de två nya bostadskvarteren som ska byggas på det område som tills nyligen benämndes Örnsro idrottsplats. Det är nu också bara ett halvår sedan den anrika portalen monterades ned vid ingången till Örebros första idrottspark – en plats med många minnen från stadens olika föreningar.

Ar 2003 firade Örnsro idrottspark 100 år. När den invigdes i slutet av augusti 1903 hade idrottande örebroare saknat en funktionell idrottsplats. Örebro bollklubb hade drygt tjugo år tidigare fått spela sina första matcher bredvid skarpskyttarnas skjutbana vid den nuvarande Skytteparken. Även Karolinska skolans skolgård och Hästbacken söder om Södra kyrkogården kunde fungera som spelplatser. Lite senare, vid sekelskiftet, anordnades lite mer primitiva idrottsplatser vid Strömsnäs och Alnängarna, där bland annat

KFUM och Idrottsföreningen Kamraterna tränade och tävlade.

Räddningen för idrottssugna örebroare kom lite oväntat i gestalt av notarien Ossian Adlers, varom mer lite längre fram. Adlers var enligt Örebroförfattaren Carl-Axel Carlsson en »pincenezprydd herre« med affärsintressen lite varstans. Han var född 1830 i Fellingsbro socken som son till en kronolänsman och regementskommissarie. Fadern dog dock tidigt och Ossians farbror Conrad Adlers i Kumla blev förmyndare till barnen. Genom farbrodern kom Ossian också att få intressen

i Yxhults stenhuggeri och han var 1884–1906 ordförande i styrelsen för Yxhults Stenhuggeri AB. Ossian bosatte sig dock i Örebro där han först var anställd vid länsstyrelsen och sedan även en kortare tid vid Örebro stads brandstodskommitté. Det var för övrigt vid den sistnämnda arbetsplatsen han erhöll titeln notarie och den behöll han sedan livet ut.

Under 1860-talets första år öppnade han en hyrkuskrörelse vid Kungsgatan 1, där han också bosatte sig på övervåningen. Med tiden blev Adlers hyrkuskverksamhet stadens största med många

hästar och förstklassiga åkdon.

Redan 1863 förvärvade han så en obebyggd åkermark om nära 30 tunnland invid Svartåns södra strand benämnd Myrö utjord. Marken gränsade till Örebro stad men var belägen i Ånsta socken och kommun. Att området benämndes Myrö utjord berodde sannolikt på att den långt tidigare hade legat under Myrö herrgård i Rinkaby socken. Det är okänt om Ossian redan från början tänkt att låta marken ligga till sig för att i sinom tid kunde stycka upp området i villatomter när staden Örebro hade expanderat och örebroarna behövde mer yta att bosätta sig på. Den förre ägaren av marken, bryggaren Carl Daniel Brisman i Örebro, hade faktiskt redan i november 1860 bjudit ut byggnadsplatser till försäljning på den västra delen av denna mark, men uppenbarligen utan framgång. Adlers kom i alla fall till en början att använda jorden som åker- och slättermark, och kanske inte minst för att odla hö, halm och havre som behövdes till den växande hyrkuskrörelsen.

Adlers kulle

På denna Myrö utjord fanns en liten kulle intill ån som med tiden kom att benämnas Adlers kulle. Åtminstone i början av 1880-talet var det ett känt begrepp i staden. Där lade båtar till och överfart med båt till den norra strandkanalen erbjöds. Vid denna tid fanns ännu få broar över Svartån.

På våren 1887 börjar så Ossian Adlers bjuda ut tomter till försäljning till ett pris om 50 till 100 kronor per kappland. Några köpare lyckas han dock inte få och möjligen var han fortfarande lite för tidigt ute. Men på våren 1895 börjar det hända saker vid Adlers kulle. På eftermiddagen och kvällen söndagen den 26 maj 1895

Notarien Ossian Adlers (1830–1921) på ett visittkortsfotografi från 1860-talet när han köpte Myrö utjord, dvs det som senare kom att kallas Örnsro.

hölls en stor invigningsfest av en nyanlagd festplats vid Adlers kulle. Arrangör var den då drygt tioåriga Musikföreningen G.W. som hade sin hemvist inom stadens mycket aktiva nykterhetsrörelse och närmare bestämt den del som tillhörde Nationalgodtemplarorden.

Festplatsen Myreborg...

Dagen efter invigningen kunde man läsa i stadens tidningar att festplatsen invigts med tal av målaremästaren Carl August Wadsten i närvaro av omkring 600 personer. Wadsten, som ursprungligen kom från Lindesberg, var en av nykterhetsrörelsens framträdande personligheter i Örebro vid denna tid. I Örebro tillhörde han Grundlogen 31 Verdandi av Nationalgodtemplarorden (NGTO) men var en tid även ordförande i Örebro blåbandsförening. Örebro Tidning

skriver vidare om invigningen att »Sedan tillbraktes aftonen med dans å den nyuppförda dansbanan, folklekar o.s.v. Kaffe och läskedrycker serverades rikligt under tiden.« Den nya festplatsen hade också givits namnet Myreborg, där förleden sannolikt syftade på Myrö, som ibland skrevs Myre, utjord.

...blir festplatsen Örnsro

Kort efter invigningen verkar det dock som om man blivit oense om namnet på den nya festplatsen. Den 1 juni 1895 går föreningen nämligen ut med annonser där man tillkännager att »På förekomsten anledning ändras härmed namnet å f. d. Adlers kulle från Myreborg till Örns-ro.« Vad som egentligen föranledde detta officiella tillkännagivande kommer nog tyvärr att förbli okänt då inga protokoll eller andra arkiv från Musikföreningen G.W. har blivit bevarade. Samtidigt med tillkännagivandet kunde man dock berätta att man skulle anordna en fest vid Örns-ro på Pingstdagen med inträde om 10 öre.

Bindestreckat i Örns-ro försvann snabbt och snart blev Örns-ro ett vedertaget namn på platsen och snart nog även området på väg dit. Med största sannolikhet är namnet en sorts översättning av det tidigare namnet Adlers kulle då Adler är det tyska ordet för örn. Man får förmoda att Ossian Adlers inte hade något emot detta namnbyte och intressant nog så ges Myrö utjord det alternativa namnet »Örnsvike« redan i april 1866 när Adlers hade lyckats förbjuda resande från Snavlunda att gena över hans åkrar när de var på väg in till staden.

Ytterligare ett officiellt tillkännagivande rörande festplatsen kom redan den 15 juni från musikföreningens ordförande,

Nerikes Allehanda 1895-06-01

skraddaren Oskar R. Sartz och sekreterare August Wilhelm Wadsten (en styvson till invigningstalaren C.A. Wadsten). Man berättade då att Örnsro var arrenderat av Musikföreningen G.W. och »icke af någon af Nationalgodtemplarordens härvarande loger.« Musikföreningen hade annars sitt tillhåll i Nationalgodtemplarordens ordenshus på Trädgårdsgatan 28 och föreningens ordförande Sartz var aktiv medlem i NGTO-logen Verdandi, så det var antagligen svårt för många att förstå skillnaden.

Under sommaren 1895 annonseras det om fler fester vid Örnsro festplats där man den 14 juli utlovar »Muntrationsfest med många sing-la-la och roliga upptåg«, den 21 juli utlovas »Stor Surprise [...] genom många här förut icke sedda täflingslekar«, den 11 augusti var det en »Folkfest à la Tivoli med Karnevalståg« och den 25 augusti hölls en »Fin-fin Illuminationsfest«. Oftast anges att man avmarscherar till Örnsro från »Pumpkälltorget precis kl. 3 e.m.«

I början av juni 1896 ansökte Musikföreningen G.W. hos länsstyrelsen om tillstånd att vid »förlustelsestället Örnsro« hålla dansbana, karusell, båtunga och skjutbana under sommaren. På midsommardagen 1896 anordnades en »Folk-Fest« med »dans å dansbanan samt kring en stor och prydlig majstång«. Vidare utlovade man »många nya och skrattretande täflingslekar med höga pris«. Under hela sommaren serverades kaffe och läskedrycker varje eftermiddag. Även krocketspel och båt fanns att hyra. Vidare hölls under sommaren flera så kallade muntrationsfester med »Landsmål och deklamation, pristäflingar« där det den 19 juli till och med utlovades en levande gris

Nerikes Allehanda 1896-08-07

som vinst! Den 9 augusti medverkade den inom nykterhetsrörelsen i Närke populära humoristen, skomakaren Karl Lagerström från Kumla. Lagerström återkom också vid säsongens sista fest den 27 september. Vid Illuminationsfesten den 13 september utlovades »Gissning å Tuppens innehåll« och »Skrattretande upptåg samt Dans«.

Under sommaren 1897 verkar det inte längre vara Musikföreningen G.W. som arrenderar festplatsen Örnsro. Möjligen kan det ha att göra med att föreningen i början av mars blivit utkastade från NGTO:s ordenshus på Trädgårdsgatan. Samtidigt hade de nationalgodtemplare som varit medlemmar i musikföreningen sagt upp medlemskapet och istället bildat en ny musikkår. Efter denna händelse började Musikföreningen G.W. uppträda mer vid IOGT:s möten i staden.

Festplatsen Örnsro överlevde dock denna schism en tid till. Sommaren 1897 är det en Augusta Jonsson som annonserar om »Kaffeserveringen och Badbassängerna vid Örnsro«. En fest hölls också redan den 16 maj då det utlovades musik av G-6, vilket var den nybildade musikföreningen inom NGTO, sång av Verdandikören och »roliga berättelser af Lagerström«. Augusta Jonsson meddelar dock att dansbanan är borttagen!

Under somrarna 1898 och 1899 verkar det som om festplatsen

Örnsro inte längre användes. Den 16 juni 1900 annonseras det att Frälsningsarmén skulle ha ett kvällsmöte vid Örnsro, men vid denna tid hade sannolikt begreppet Örnsro utvidgats till att omfatta mer än själva festplatsen. Redan i januari 1897 hade Ossian Adlers åter börjat annonsera ut

111 tomter på »Myrö utjord, äfven Örnsro kallad, vackert belägen utmed Svartån invid Örebro stad samt i närheten af södra station«. Tomterna såldes till ett pris om 50 till 150 kronor per kappland. Men inte heller denna gång lyckades Adlers få några tomter sålda.

Staden köper Myrö utjord

Den som till slut nappade på att köpa större delen av Myrö utjord eller Örnsro var Örebro stad som fick köpa drygt 834 kappland eller 26 tunnland för 50 kronor per kappland eller tillsammans 41.711 kronor. Stadens drätselkammare tillstyrkte köpet i oktober år 1900, men det tog ett tag innan stadsfullmäktige kunde övertygas till att komma till ett beslut om köpet. Bland annat ansåg en del att priset var för högt, att staden inte behövde jorden och att den dessutom låg i en annan kommun, dvs Ånsta kommun. Andra framhöll dock att området låg så nära staden att det fanns fara för dess styckande och oregelbundna bebyggande. Därför var det bättre att förekomma än att förekommas. Man var bland annat rädd för att en sanitär fara skulle kunna uppkomma om jorden styckades och bebyggdes »genom att Svartån komme att användas som afloppskanal för orenligheten«. Den 19 december kom man till ett slut på debatten och köpet röstades igenom med siffrorna 19 röster mot 16. Problemet med att Örnsro fortfarande låg i Ånsta socken och kommun löstes också snart då

staden ansökte hos Kungl. Maj:t om att Örnsro skulle överföras till Örebro stad. Trots protester från Ånsta kommun beviljades ansökan den 9 november 1905. Från 1907 års början skulle området både i kyrkligt, judiciellt och administrativt hänseende förläggas till Örebro stad.

Ossian Adlers gåva

I samband med köpet överlämnade Ossian Adlers även, såsom en gåva, 94,66 kappland jord under villkor att platsen inom tre år ordnades till en allmän lek- och sportplats för stadens invånare. Även denna gång blev det diskussion i stadsfullmäktige. En del ledamöter menade att omkostnaderna för att iordningsställa idrottsplatsen skulle bli för höga och att gåvan därför inte ens förtjänade namnet gåva. Det dröjde alltså till i början av maj 1901 innan stadsfullmäktige formellt beslutade om att mottaga gåvan. Sportplatsens iordningsställande beräknades då kosta 3.200 kronor.

Men en av tomterna hade Ossian Adlers behållit i sin ägo och där lät han under år 1900 uppföra en ståtlig tvåvåningsvilla i tegel som han lät benämna Örnsro. Villan innehöll 8 rum med tamburer, 2 kök och serveringsrum jämte balkong, veranda med brygghus och bagarstuga. Över verandan hade man placerat en vakade örn som med största sannolikhet var huggen vid Yxhults stenhuggeri. Det var dock inte Adlers själv som

tänkte bosätta sig i villan då han redan hade börjat avveckla sin affärsverksamhet i Örebro och var på väg att flytta till Stockholm, där han så småningom avled 1921.

Villa Örnsro annonserades under slutet av november 1900 ut som en lämplig lägenhet att hyra »för idkande af värdshusrörelse, där servering af öl och spritdrycker dock icke får förekomma». Vid villan anges det att det också fanns en mindre paviljong och badhus och under nästkommande vår skulle »åtskilliga planteringar och anläggningar att utföras».

Värdshuset Örnsro

Den förste arrendatorn av Örnsrovillan blev källarmästaren Hjalmar Söderström i Örebro som den 4 juni 1901 kunde öppna »Nykterhetsvärdshuset Örnsro». I annonsen kan man läsa att det vid värdshuset serverades »Frukostar, Middagar och Supéer [...] Kaffe, Thé, Choklad, Läskedrycker». Ett kallbadhus skulle hållas öppet »för fruntimmer kl.10–12 f.m. och 3–5 e.m., för herrar alla öfriga tider.» I början av september annonseras det sedan att stora kräftor serveras dagligen efter beställning.

Idrottsföreningen Kamraterna arrangerade under sommaren även simtävlingar vid Örnsro. Den första hölls den 21 juli där vinnaren M. Petersson vann 100-metersloppet på 1 minut och 54 sekunder.

Det gick dock inget vidare för det nya nykterhetsvärdshuset

Örnsro. Redan i december samma år kan man läsa i stadens tidningar att Hjalmar Söderström försatts i konkurs. Under sommaren 1902 verkar värdshuset ha varit stängt men villan tycks en kort tid i alla fall ha använts som hotell och även hyrts ut till bröllop och andra fester.

Till hösten 1902 återuppstod dock Värdshuset Örnsro, men nu med Hjalmars hustru Lina Söderström som innehavare. Hon fortsatte med i stort sett samma utbud som tidigare under sommaren 1903. Under hösten tog hon över Centralhotellets matsalar i Örebro och en ny innehavare flyttade in på Örnsro och till våren 1904 slog Örnsro Restaurang upp sina portar med Francis Jakobson, född Deurell som innehavare. Utbudet var i princip detsamma som tidigare, dvs ingen alkohol serverades. Även kallbadhuset, som nu uppges ha sex bassänger, var fortfarande i funktion. Restaurangen var i gång även under somrarna 1905 och 1906 men till hösten det sistnämnda året flyttade familjen Jakobson ut ur villan. Ossian Adlers hade nämligen skänkt villan till sin brorsdotter Alfrida Adlers och hennes make, typografen David Sjöberg. Villan övergick nu till att bli en privatbostad under många år.

1917 köpte Henrikssons Tekniska Fabriks AB, beläget på Åbylundsgatan 4, villan och företagets disponent Torsten Orrvik flyttade in med sin familj. Efter Orrviks död 1943 köptes villan av ett annat företag i närheten, nämligen Ekströms Kemisk-Tekniska AB som då låg på Idrottsvägen 12. Ekströms delägare och ingenjör Håkan Bergå med familj flyttade nu in och blev kvar där i ett tiotal år. Villan köptes därefter av Örebro stad varefter den först kom att användas som ungdomsgård i ett tiotal år. Från slutet av 1964 hyrdes

Nykterhetsvärdshuset ÖRNSRO
är från och med denna dag öppnadt. *Frukostar, Middagar och Supéer* serveras likasom *Kaffe, Thé, Choklad, Läskedrycker* m. m. Goda varor, billiga pris.
Kallbadhuset hålles öppet för fruntimmer kl. 10–12 f. m. och 3–5 e. m., för herrar alla öfriga tider.
Örebro den 4 juni 1901. Vördsamt
H. Söderström.
Rikstelefon.

villan av landstinget som kom att användas för barn- och ungdomsverksamhet, först som upptagningshem för pojkar och senare öppenvård för barn och ungdomar. Under den tiden kallades villan först Örnsgården men som senare blev Ågård. Vid 1990-talets mitt tog Karlsunds IF HFK, som sedan 1940-talets början använt den angränsande Örnsgården idrottsplats som hemmaplan, över villan och man återgick till namnet Örnsgården och om somrarna fanns där ett populärt kafé benämnt Adlers café. Efter Karlsunds IF HFK lämnat Örnsgården 2007 sålde föreningen även villan till Ragnarssons Fastigheter AB som numera hyr ut ett antal lägenheter i fastigheten.

På kolonilott nummer 42 vid Örnsgården odlas fortfarande en del nyttoväxter.

Men vad hände då med de övriga tomterna på Myrö utjord eller Örnsgården som Örebro stad alltså hade köpt och till viss del hade fått som gåva av Ossian Adlers? En stor del av tomterna längst i väster blev under år 1905 avstyckade till så kallade koloniträdgårdar. Det var Nerikes Allehandas redaktionssekreterare och tillika

styrelsemedlemmen i Örebro frisinnade förening Karl Malmrot som redan i januari 1904 hade föreslagit stadsfullmäktige att man efter danskt mönster skulle erbjuda stadens invånare att få hyra »en täppa för köksväxter och blomsterodling under den vackra årstiden«. På våren 1905 satte man i gång med att stycka av tomter till den nya trädgårdskolonin

där det efter några år bildades en förening som fick namnet Örnsgården koloniförening.

Längst i öster byggdes 1917–1918 det som blev kvarteret Smeden. Det var tolv likartade större villor, ritade av arkitekten Albert Jonsson i enkel jugendstil med tillsammans 48 lägenheter. Husen

Villa Örnsgården såsom det såg ut 1912.

byggdes av det halvkommunala bolaget AB Smålägenheter som skulle råda bot på det skriande behovet av billiga bostäder till den växande industristadens nya invånare. Bland delägarna fanns också flera av stadens större skoföretag. Dessa hus revs under vintern 1977–1978, trots protester från ett lokalt byalag och Kulturnämnden, och i stället byggde det kommunala Stiftelsen Hyresbostäder det nuvarande kvarteret Smeden, som även innefattar det tidigare kvarteret Skulptören.

Tomterna längst i söder, som gränsade till Svartåbanan, blev i väster fabriksområde där bland annat AB Roberts, Nordiska Syrgasverken AB, AB Rostfri Industri, Bröderna Eriksons mekaniska snickerifabrik och Jahrls mekaniska verkstad AB flyttade in under 1930–1940-talen. I den

sydöstra delen byggdes 1934 ett mindre småstugeområde med villor i en och två våningar.

Örnsro idrottspark

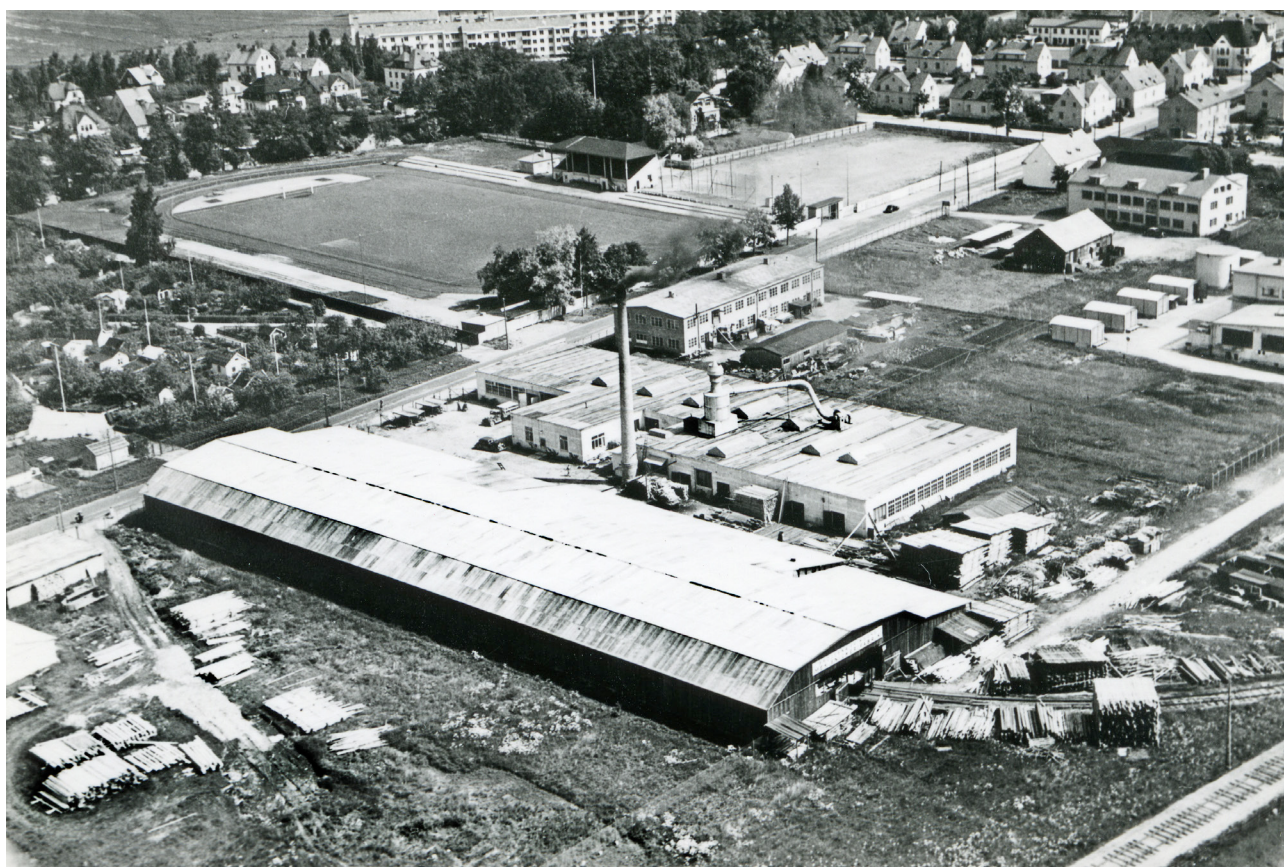
På den yta som Ossian Adlers hade skänkt till staden för att anlägga en »lek- och sportplats« invigdes söndagen den 23 augusti 1903 »Örnsro Idrottspark«. Det var Idrottsföreningen Kamraterna som höll i arrangemanget. Den nya idrottsparken hade delats i två avdelningar där den västra var avsedd för fotbollstävlingar och den östra för bland annat spjut- och diskuskastning. På invigningsdagen hölls friidrottstävlingar i kulstötning, höjdsprång, stavsprång, hastighetslöpning, spjut- och diskuskastning och uthållighetslöpning. Den sistnämnda löpningen, som inte var längre än 1000 meter, vanns av örebroaren Oskar Starck

med tiden 3 minuter och 22 sekunder. Dessutom hölls en fotbollstävling om Johannisdalspokalen mellan tre lag från Idrottsföreningen Kamraterna. Örebrolaget inledde med att förlora med 0–2 mot Köpingslaget. De senare förlorade dock sedan mot Eskilstuna som vann pokalen för andra gången i rad.

SM-tävlingar på Örnsro

I augusti 1904 hölls Sveriges nionde SM-tävlingar i friidrott och atletik, som vid den tiden endast var för herrar, i Örebro. Även om det alltså hade hållits mästerskapstävlingar tidigare var denna tävling den första som arrangerades av Svenska gymnastik- och idrottsföreningarnas riksförbund, dvs dagens Riksidrottsförbund. Tävlingarna i brottning och atletik hölls i den fasta cirkusbyggnaden

Foto: Oscar Bladh, Sällskapet Gamla Örebro arkiv, ArkivCentrum Örebro län

Flygfoto från 1947 över större delen av det som hade varit Myrö utjord. Närmast ser man det då relativt nyanlagda industriområdet med bl.a. Bröderna Eriksons mekaniska snickerifabrik med stickspår från Svartåbanan, Rostfri Industri AB och Nordiska Syrgasverken AB. Till vänster ser man Örnsro koloniförening och till höger därom Örnsro idrottspark och därefter AB Smålägenheter villor med 48 hyreslägenheter.

Foto: KFUM Örebro's arkiv, ArkivCentrum Örebro län

Under helgen 26–27 augusti 1939 hölls de Mellansvenska KFUM-mästerskapen i friidrott på Örnsro idrottspark. Seniorernas 100-meterslopp vanns av den senare välkände sportjournalisten Ola Hellstrandh på tiden 11,7 sekunder, strax före O. Tjellander från Stockholm och Aldor Waldeborg från Örebro.

inne i staden men söndagen den 14 augusti hölls friidrottstävlingarna på Idrottsparken vid Örnsro. I annonsen för tävlingarna kan man läsa att »115 af Sveriges yppersta idrottsmän« skulle delta i tävlingarna. En av dessa var den mycket framgångsrike friidrottaren Eric Lemming från IS Lyckans Soldater i Göteborg och som senare blev olympisk mästare 1906, 1908 och 1912. Eric erövrade sex medaljer under mästerskapen vid Örnsro: brons i längdhopp och diskuskastning, silver i trestegshopp och guld i kulstötning, slägg- och spjutkastning. Det var den senare idrottsgrenen som han var världsledande i och vid tävlingarna i Örebro fick han i väg spjutet med höger- och vänsterarmen sammanlagt 85,63 meter.

Örnsro idrottspark kom under decennier att bli en naturlig

samlingsplats för ungdomar och idrottsintresserade i Örebro. Många av stadens idrottsföreningar har tränat och tävlat på Örnsro. Från början var det främst Idrottsföreningen Kamraterna, men sedan har vid olika tider även bland andra KFUM Örebro's friidrottare, ÖSK, IF Start, Karlslunds IF, BK Forward, IF Eyra, IK Svenske, Rosta IF, Örebro Black Nights, FK Bosna 92 och Örebro Syrianska IF haft Örnsro idrottsplats som sitt hem. Och det var här som KIF:s damlag började sin framgångsrika bana mot den svenska Damallsvenskan.

En första läktare fick idrottsparken 1911. Inför att Sveriges nittonde SM-tävlingar i friidrott skulle hållas på Örnsro idrottspark sommaren 1914 skedde en allmän förbättring av parken och inte minst läktaren. Nu kom dock

det första världskriget som bröt ut samma sommar att leda till att mästerskapstävlingarna fick skjutas till hösten och de kom att hållas först söndagen den 4 oktober. Turligt nog var det vackert väder »om än kyligt«, som Nerikes Allehanda kommenterade det. Landshövding Karl Johan Bergström bevistade tävlingarna hela dagen och var också den som förrättade prisutdelningen.

Efter att Eyravallen hade invigts 1923 fick idrottsparken i Örnsro konkurrens om publiken men stadens växande antal idrottsföreningar fick i ett slag bättre träningsmöjligheter. Efter en lite slumrande tillvaro under senare delen av 1920-talet skedde en rejäl upprustning av idrottsplatsen i början av 1930-talet. När den stora återinvigningen hölls söndagen den 24 juli 1932 hade fotbollspla-

Inga-Maj Säflund, Rose-Marie Otterlid, Karin Åslund, Berit Rickne och Gunvor Fransson från Konståkningsklubben Lots, under uppförande av isbaletten »Rapsodi i blått« på Örsro isrink 1959.

nen utvidgats och där stod också en helt nybyggd läktare i trä under tak färdig. 43.500 kronor av stadens nöjesskattemedel hade gått till detta nybygge. En kiosk eller mindre serveringspaviljong hade också uppförts av Örebro Kem. Tekn. Fabrik, dvs Ekströms, där man bland annat kunde köpa deras kolsyrade läskedrycker under varumärket »Gröna Märket«. Under tryckande värme kunde en publik uppgående till 2500 personer se gymnastikuppvisning av AGF, brottning av Örebro atletklubb, friidrottstävlingar och slutligen också en fotbollsmatch mellan Örebrokamraterna och Örebro IK där de förstnämnda vann med 2-1.

Författaren och journalisten Torsten Ehrenmark växte upp på Åbackegatan i Örsro och han beskriver fint sin ungdoms idrottsplats i boken »Älgar, fonder och röda näckrosor«: »Naturligt-

vis var jag aldrig ÖSK-are. [...] ÖSK-are kunde man inte vara när man bodde på vägen till Örsro. [...] Örsro måste ha varit en av de mest idylliska idrottsplatserna i Sverige på 30-talet med dess lummiga läge vid Svartån och

»Så snart Örsro slog upp sina portar på våren, började livet igen.«

Torsten Ehrenmark
(här som 20-åring)

koloniträdgårdarna längs bortre långsidan. [...] Så snart Örsro slog upp sina portar på våren, började livet igen. För att få vara med i gemenskapen samlade jag allt mitt mod en träningskväll och

anhöll hos den rödhåriga Ström, som var Starts ordförande, att få bli medlem. Det fick jag. [...] Det rådde trängsel både på Örsro och på Eyravallen på 30-talets träningskvällar. Alla redskap var ute och himlen förmörkades av spjut, diskusar och kulor, vi armbågades på löparbanorna och föll över varandra i hoppgrupparna. [...] mitt hjärta lämnade jag kvar på Örsro, där vi stod och hängde utanför entrén varje söndag och hoppades att få bära trunken åt någon av spelarna och därmed gå in gratis.«

Publikrekordet på Örsro IP sattes söndagen den 20 april 1947 när serieledande AIK mötte Degerfors IF. Planen på Stora Valla i Degerfors var så tidigt efter vintern inte duglig för spel men Örsroplanen var i gott skick och örebroarna fick nu möjlighet att se allsvensk fotboll även på Örsro IP. Närmare 7000 åskådare träng-

Foto: KFUM Örebro arkiv, ArkivCentrum Örebro län

Den amerikanske kortdistanslöparen Bob Hayes vinner 200-metersloppet på tiden 21,3 sekunder under de så kallade Amerikatävlingarna på Örnsro IP söndagen den 25 augusti 1963. Tvåa blev stockholmaren Bengt Göran Fernström från SolIK Hellas på tiden 22,5 sekunder.

des innanför planket denna kylslagna och blåsiga dag. Degerfors vann mot de serieledande stockholmarna med 2–1.

Världsstjärnor på besök

På Örnsros banor och hoppgruppar har örebroarna också kunnat se världsstjärnor tävla mot svenska elitfriidrottare. Det var KFUM Örebro's idrottsavdelning med den legendariske sportjournalisten Ola Hellstrandh i spetsen som såg till att så kallade Amerikatävlingar hölls i Örebro 1948, 1952, 1955 och 1963. Vid de första tillfällena höll man till på Eyravallen men den sista gången blev Örnsro tävlingsarenan. Söndagen den 25 augusti 1963 kunde drygt 1000 örebroare se den amerikanske kortdistanslöparen Bob Hayes vinna 200-metersloppet på 21,3 sekunder, över sekunden snabbare än tvåan Bengt Göran Fernström från SolIK Hellas. Längdhopparen Ralph Boston hoppade 7,85 m, vilket givetvis blev banrekord.

Boston joggade också hem segern på korta häcken med tiden 14,6 sekunder. Spjutkastaren Frank Covelli vann med ett kast på 75,53 m och medeldistanslöparen Jim Dupree vann 800 meter på tiden 1.53,3. Även en australiensare fanns med i den internationella gästgruppen. Pat Clohessy vann 3000-metersloppet med tiden 8.25,4 minuter.

Mitt under andra världskriget, söndagen den 29 november 1942, fick idrottsparken i Örnsro även ett tillskott i form av en ishockeyrink som byggdes öster om läktaren. Hockeyn hade då just kommit till länet och i Örebro hade Karlslunds IF, BK Forward, IF Eyra och IK Sturehov snabbt dragit i gång egna hockeylag. På invigningsdagen mötte ett kombinerat lag med spelare från Forward och Karlslund Sveriges då främsta hockeylag från Hammarby. Publiken, som uppgick till 250 person, fick se örebroarna bli utklassade av stockholmarna med

siffrorna 9–0. IF Eyra blev med tiden det mest framgångsrika laget som spelade på Örnsrorinken och spelade som bäst i division II Västra A.

Även Örebro's konståkare i form av Konståkningsklubben Lots hade från bildandet 1957 Örnsrorinken som sin hemmaplan. Åren därefter arrangerade de flera populära isgalor på rinken. Ett problem var dock att det var naturis på rinken och till exempel kunde vintersäsongen 1960/1961 inte startas förrän den 13 januari och redan en månad senare var säsongen över. Efter att Vinterstadion med sin konstfrusna is hade invigts bredvid Eyravallen i början av 1965 förlorade Örnsrorinken snart sin framträdande plats som vinterarena.

Under 1970-talet placerades det i stället på planen bakom läktaren en grön ballonghall som möjliggjorde inomhusträning även vintertid.

Idrottsplatsens gamla fina läk-

Projektbild över den framtida »Trästad Örnsro« som enligt arkitektfirman C.F. Møller »är ett visionärt bostadskvarter i centrala Örebro, som är utfört med stomme av massiv trä och har fokus på att integrera naturen i det urbana landskapet«. I skrivande stund beräknas husen stå klara till sommaren 2023.

tare brann tyvärr ned fredagen den 13 maj 1988. En ny enklare läktare uppfördes därefter men denna läktare tog Karlslunds IF HFK, som då spelade i division 2 norra, med sig när man lämnade Örnsro IP efter säsongen 2007 då föreningen i stället valt att satsa på Rosta gårde som hemmaarena. Man kan nog säga att ett förfall av idrottsplatsen inleddes i och med detta. Flera föreningar fanns dock kvar ytterligare några år såsom FK Bosna 92 Örebro och Örebro Black Knights. Den sistnämnda föreningen hade både tränat och tävlat i amerikansk fotboll på Örnsro IP sedan 1990-talet. U-16-laget spelade och vann till och med SM-finalen på Örnsro IP 2004. Och så sent som i augusti 2018 spelade Black Knights U19-lag en seriematch på Örnsro IP.

Inför säsongen 2008 tillkom också Örebro Syrianska IF och de

blev kvar i ytterligare drygt tio år. Det blev också Örebro Syrianska som kom att spela den sista elitfotbollsmatchen på Örnsro. Lördagen den 10 oktober 2020 vann

»en grön oas nära city [...] där man varvar tradition, trähus och modernt miljötänk«

man med 2–0 mot Nyköpings BIS.

Örnsro IP fick före detta också stå som värd för den så kallade Metallsvenskan under åren 2011–2013. Det var en kombinerad hårdrocksfestival och fotbollsturnering för artister som startat på Behrn arena 2009. Under åren på Örnsro IP spelade välkända band såsom D-A-D, Sator, Europe, U.D.O. och King Diamond.

Trästad Örnsro

I september 2015 kom så nyheten att idrottsplatsen skulle bebyggas.

Efter att Örebro kommun bjudit in till en markanvisningstävling vann team Slättö Förvaltning och arkitektfirman C.F. Møller med sitt förslag som beskrivs som »en grön oas nära city« där man »varvar tradition, trähus och modernt miljötänk.« Planen var att det exklusiva bostadskvarteret skulle stå färdigt redan 2018–2019, men först i

år när det är hundra år sedan Oskars Adlers dog i Stockholm står Örnsro idrottsplats helt utan verksamhet och förberedande markarbeten har inletts inför det kommande bygget. De nya höghusen i trä kommer nu snart att börja växa upp på den mark som för 150 år sedan var åkrar en bit utanför staden. Örebro stad har vuxit och förändrats. Av det som varit återstår nu endast våra minnen och de spår vi kan finna i våra arkiv.

Håkan Henriksson
Emma Ode

Den runda kiosken i Nora

Pressbyråns runda kiosk intill Nora station någon gång i början av 1930-talet.

I mer än hundra år har Pressbyråns kiosker varit intimt förknippade med våra järnvägsstationer. För vem har inte smitit in på Pressbyrån strax innan avgång för att köpa en lockande tidning eller bok i de välfyllda tidningsställena? Eller en dryck och någon sötsak för att hålla sig vaken under resan.

Den första tidningskiosken i omedelbar närhet av en järnvägsstation öppnades 1903 i Helsingborg av SJ-tjänstemannen och sedermera inspektören vid Svenska Telegrambyrån Nils Lindmark. Lindmark fick snart ett rikstäckande uppdrag att öppna fler kiosker och 1906 bildades AB Svenska Pressbyrån av Svenska Telegrambyrån tillsammans med 59 tidningsutgivare. Lindmark blev företagets förste VD. Ett nät av kiosker började nu byggas upp längs de svenska järnvägarna.

Till Nora station kom Pressbyrån i början av 1921. Den 11 januari det året öppnades den runda kiosken strax norr om stationen. Kiosken var öppen alla dagar från klockan 7 till 22 och här kunde man förutom tidningar köpa böcker, vykort, tobaksvaror,

choklad och vatten. AB Svenska Pressbyrån hade en uppgörelse med Nora Bergslags Järnväg (NBJ) om rättigheten att »idka tidningsförsäljning m.m.» vid NBJ:s stationer mot en årlig ersättning av 600 kr. Till detta tillkom en årlig tomthyra à 50 kr.

För att bereda bättre plats för den begynnande busstrafiken flyttades kiosken ett stycke närmare stationshuset runt 1930. Den runda kiosken ersattes i november 1946 av en lite större och fyrkantig kiosk. Denna kiosk byggdes på entreprenad av byggmästare

Alfredsson för 6.900 kr.

Den gamla runda kiosken ska därefter ha byggts om av NBJ:s bussavdelning så att den en tid fick ett andra liv som busskur på landsbygden utanför Nora.

Håkan Henriksson

Den nya moderna Pressbyråkiosken under uppförande vid Nora station i november 1946.

Pappersbruksarbetare eller...

Sitter och tittar på alla kopior från ArkivCentrum som jag tagit i början av det här året. I arkivet finns stora delar av mitt livs olika engagerande skeenden.

Allt från tiden på Karro i SSU-klubben och elevrådet tills där jag är nu. Då fanns det klubbar också på Teknis och Risbergsgata.

Blir påmind om händelser som har delvis glömts bort eller förträngts. I flera fall korrigeras minnet av det som finns sparad i de olika arkiven.

Nyttig genomgång. Funderar vad jag ska göra med allt detta. När jag gjorde mitt sista möte i kommunfullmäktige där jag varit med i hela 43 år reflekterade jag på Facebook vad jag varit med om under alla dessa år.

Fick många uppmaningar att skriva om mitt långa politiska och fackliga liv. Ska det kallas testamente, vitbok, memoarer eller bara minnen.

Nu börjar ju inte mitt engagemang för samhällsfrågor i och med valet 1973 då jag valdes in i kommunfullmäktige som ung SSU-are. Det året var i mångt och mycket ett speciellt år. Då förlorade Socialdemokraterna makten i kommunen som varit maktbärande i obruten följd sen 30-talet. Centerpartisten Leif Hols blev KS-ordförande och Ebbe Rydén ordförande i kommunfullmäktige.

Valrörelsen kretsade kring kungens sjukdom och gisslandramat vid Norrmalmstorg. Den 28 augusti avslutades bankdramat och den 15 september dör Gustav VI Adolf. Riksdagsvalet blir helt jämt den 16 december och vi får en lotteririksdag, 175-175.

Trots allt detta så blir den starkaste upplevelsen den valrörelsen Olof Palmes tal från Krämarens trappa inför 20.000 personer som avslutat fackeltåget på torget. Det bär nu Palmes namn.

Mötet börjar ödesmättat då beskedet kommer att den demokratiskt valda presidenten i Chile,

Nerikes Allehanda 1979.03.17

Salvador Allende störtats och dött under oklara omständigheter i en blodig militärkupp. Det var den 11 september, känns datumet igen? I november tar dessutom militären makten i Grekland.

Nu tillbaka till alla dokumenten som går att finna om mig och min samtid under alla dessa år.

Under lärarstrejken i mitten av 60-talet agerade vi elever på Karro mot SACO-lärarnas lyxstrejk. De SKTF-anslutna lärarna var kvar och höll igång undervisningen så gott de kunde. Elevrådet organiserade resterande skolarbete för att inte missa något enligt gällande

läroplan. Jag var klassens kontakt med elevrådet. Två år senare valdes jag till ordförande i elevrådet som på Karro hette Förtroendekommittén. Vårt agerande väckte uppmärksamhet och vi ville att eleverna också skulle få plats i kommunens skolstyrelse. Så blev det också. SECO:s ordförande och jag fick observatörsplats i skolstyrelsen. Mitt elevarbete blev att handla om skoldemokrati.

Om ni undrar så gick jag 6 år på Karro. Hela högstadiet och gymnasiet. Vi som gjort det kallar oss äkta Karropiltar.

Livet kan för min del bli skoltiden, SSU, Pappers, kommunen, regionen och arkiv samt en hel del annat.

Till sist sluts väl cirkeln oavsett vad NA i sin maktartikel skrev om mig och vad det blivit.

Nu har jag även blivit hängd på riktigt i fullmäktiges sessionssal i Rådhuset. Alla som varit fullmäktigeordförande porträtteras. Likt biskop Brask så finns det på baksidan av konstverket historien om hur jag ville tavlan skulle se ut. På en DVD återfinns hela historien.

En sak kan jag berätta redan här. På kavajen finn två pins, Örebro Kommun och fackföreningen Pappers hederstecken. Hederstecknet visar att man innehaft fackliga uppdrag i 20 år obruten följd.

Nu bor jag på gamla pappersbruksområdet och ser fackets fd kontorsfönster i disponentvillan varje morgon jag vaknar.

Vill nog innerst inne vara pappersbruksarbetare men kan också tituleras talman i regionparlamentet.

Torgny Larsson

Åkerkulla

Under våren har Frökontrollen i Örebro levererat 15 flyttlådor arkivhandlingar till ArkivCentrum. Bland dessa handlingar fanns en volym från 1800-talets senare decennier som visade sig vara ett herbarium med »Sveriges allmänaste åkerogräs«. Det är hela 70 ogräs som någon – kanske en lantbruksskoleelev vid Ultuna – har samlat in på åkrarna i Närke. Här bredvid ser vi åkerkullan som i herbariet kommer som nummer fem.